

008-дарс. Мўм, нўн ва бӑ ҳарфлари

20:11 / 18.04.2017 6269

Режа:

1. Мўм, нўн ва бӑ ҳарфлари
2. Мўм ундоши
3. Нўн ундоши
4. Бӑ ундоши

Таянч сўзлар ва атамалар

Икки лаб	Тил уч юзаси
Ғунна	Димоғ

Мўм, нўн ва бӑ ҳарфлари

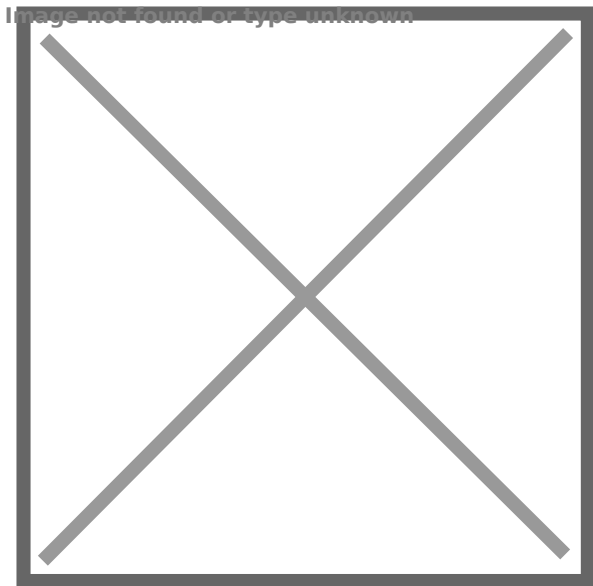
Мўм ҳарфи ўзига хос шаклга эга. Нўн ва бӑ ҳарфлари ёлғиз ва сўз охирида келганида бир-бирдан фарқли ёзилади. Аммо сўз бошида ва ўртасида уларнинг орасидаги фарқ нуқтанинг шакл устига ёки остига қўйилишида ўз ифодасини топади.

Араб тилида иккита бурун ундоши мавжуд. Улар ҳозир биз ўрганмоқчи бўлиб турган мўм ва нўн товушларидир. Уларнинг бундоқ аталишига сабаб, уларнинг талаффузида димоғ йўли очилиб ҳаво оқими бурун бўшлиғи орқали ташқарига чиқади. Натижада димоғда минғиллоқ товуш ҳосил бўлади ва у мазкур икки ундошнинг таркибий қисмига айланади.

Шунингдек, бу дарсдан қалқала товушларининг биринчиси бӑ товуши ҳам ўрин олган. Сиз қалқала сифатини тўлиқ адо этишни ушбу товуш машқида ўзлаштириб олишга ҳаракат қилинг.

Маълумки, қалқала товушларининг иккитаси истиъло, қолган учтаси истифола ундошларига мансуб. Қалқала қилишда уларнинг мана шу хоссаларини унутмаслик лозим. Айниқса, мустафилларни қалқала туфайли йўғон айтишдан сақланмоқ керак.

م ундоши

7. Мўм икки лабдан, уларнинг бир-бирига тегиши ва димоғ йўли очилиб, ҳаво у орқали чиқиши натижасида ҳосил бўлади.

Изоҳ: Мўмнинг талаффузида ҳаво оқимининг бир қисми лабларга урилса, кўпроқ қисми бурун бўшлиғи томон йўл олади (суратга қаранг) ва у ерда пинғиллоқ товуш ҳосил қилади. Бу товуш истилоҳда «ғунна» деб аталади. Ўзбек тилидаги «м» товушида ҳам айти шу ҳолат бор. Бироқ мўм ўзбек тилидаги «м»дан кўра аниқроқ ва кўпроқ димоғ, яъни ғунна билан талаффуз қилинади.

9-машқ.□

مَ - مِ - مُ

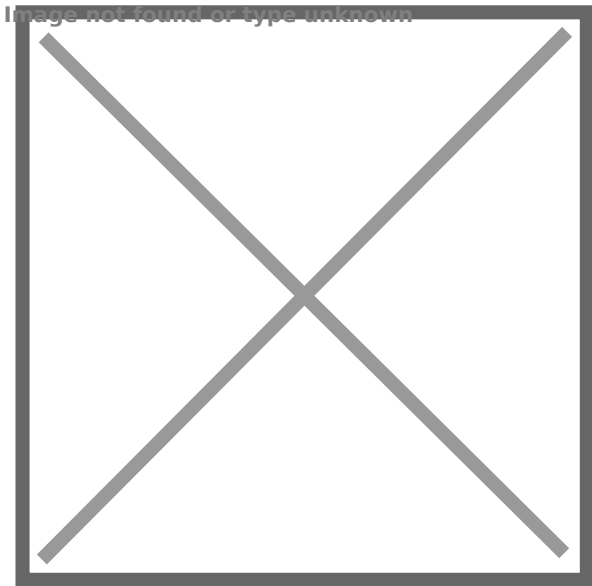
مَ مِ مُ مَ مِ مُ مَ مِ مُ مَ مِ مُ

مَ مِ مُ مَ مِ مُ مَ مِ مُ مَ مِ مُ

مَ مِ مُ مَ مِ مُ مَ مِ مُ مَ مِ مُ

مَ مِ مُ مَ مِ مُ مَ مِ مُ مَ مِ مُ

ن ундоши

8. ن тил уч юзасининг олд тишлар милкига урилиши ва ҳавонинг аксар қисми бурун орқали чиқиши натижасида ҳосил бўлади.

Изоҳ: Унинг махражи рё махражига жуда ҳам яқин бўлиб, танглайда ундан сал тепароқда, тилда эса сал олдиороқдадир. Унинг талаффузида ҳам худди мўмдаги каби ҳавонинг кўп қисми бурун йўли орқали чиқади ва бурун бўшлиғида ғунна ҳосил қилади. У ўзбек тилидаги «н»дан кўра аниқроқ ва ғуннали айтилади. Уни «л» товушига мойил қилиб талаффуз этишдан эҳтиёт бўлиш керак.

10-машқ.□

نْ - نَ - نِ

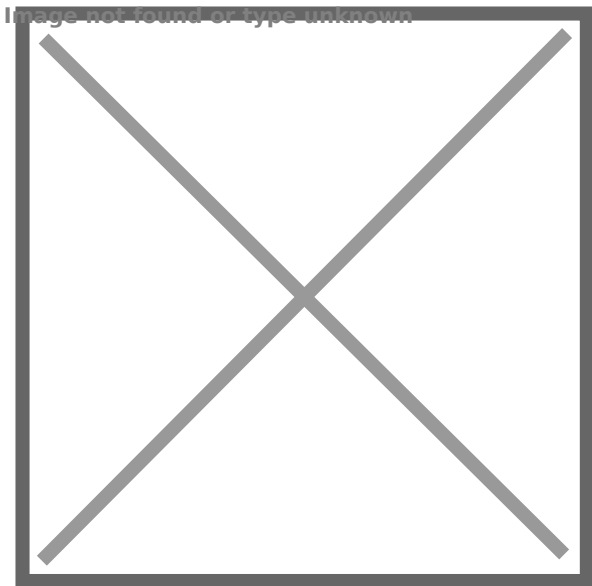
نَ نْ نِ نَمْ نِمْ نَنَمْ نَنْمَ نَنْمِ نَنْمِ

نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ

نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ

نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ نَمَنْ

ب ундоши

9. ب икки лабдан, уларнинг ўзаро кескин тўқнашиши натижасида ҳосил бўлади.

Изоҳ: Бу товуш доимо жарангдор айтилади, айниқса уни сукун ҳолатида бўлганида қалқала қилишни унутмаслик керак. Бинобарин унда ҳеч қачон ўзбек тилидаги «б» каби «п»лашиш юз бермайди (масалан, бориб - борип бўлганидек). У бикр ва бинт сўзларидаги «б»га яқин. Унинг талаффузини ва қалқаланинг ижросини машқлар асносида эшитиб англаб олишингиз мумкин.

11-машқ.

بُ - بَ - بِ

بُؤبُؤمُ بُؤبُؤرُ بُؤبُؤنُ بُؤبُؤنُ بُؤبُؤنُ بُؤبُؤنُ

رُؤبُؤنُ رُؤبُؤنُ رُؤبُؤنُ رُؤبُؤنُ رُؤبُؤنُ رُؤبُؤنُ رُؤبُؤنُ رُؤبُؤنُ

بُؤبُؤرُ بُؤبُؤرُ بُؤبُؤرُ بُؤبُؤرُ بُؤبُؤرُ بُؤبُؤرُ بُؤبُؤرُ بُؤبُؤرُ
بُؤبُؤمُ بُؤبُؤمُ بُؤبُؤمُ بُؤبُؤمُ بُؤبُؤمُ بُؤبُؤمُ بُؤبُؤمُ بُؤبُؤمُ

15-топшириқ:

Қуйидаги машқ асносида қалқала сифатини тўғри адо этишга эришинг.

